

EUSKARAREN LEGEAK ESPARRU SOZIO-EKONOMIKOAN IZAN DUEN ERAGINA

Anaje Narbaiza

Euskararen legea onartu zenetik euskararen garapena alor sozioekonomikoan aztertzea tokatu zait hurrengo artikuluan. 1992an *Elay* Taldean Euskara Plana bultzatu genuenetik zorionez euskara planak beste lantegi askotara hedatu dira. Administrazio, enpresa eta langileen elkarlana derrigorrezkoa da aurrera egiteko. Orain gauzak ondo egiten baditugu, urte batzuren buruan, aurren 25 urte betetzen dituen legea aldatzeko moduan izango gara, Euskal Herrian hitzegiten diren beste hizkuntzei erabiltzeko eskubidea aitortu ondoren Euskara hizkuntza propio eta ofizial bakarra bezala aurkezteko Euskal Herrian.

Euskarak lan-munduarekin harremana izan du historian zehar eta bitxiak badira ere, balio digute euskarak ekonomian duen eraginaz jabetzeko. Gasteizek Gaztelarekin eta Bilbok Londresekin harreman komertzial garatuenak dituzten garaien testuinguruan, euskal hiztegia eta gramatika agertu ziren. 1562an N. Landuchiok idatzitako hiztegia *Dictionarium Linguae Cantabrigae* eta mende bat beranduago 1653an R. de Mikoletak idatzitako gramatika «*Modo breve de aprender la lengua Vizcaina*», Ingalaterran azaldu zen. Hipotesia bada ere suposa dezakegu harreman komertzialetan aukera gehiago izateko sortu zirela. Beranduago eta gure garaietara hurbilduta aipatu XX. mende hasieran Eibarren ALFA sortu zenean langileak euskaraz mintzatzen zirela. Geroztik euskarak atzera egin du eta desagertzeaz zegoenean berreskuraketa prozesuari ekin zaio XX. mende bukaeran.

HIZKUNTZA POLITIKA EZBERDINAK EUSKAL HERRIAN

Euskal Herriak hiru administrazio ezberdinek osatzen dute eta hizkuntzari hiru trataera ezberdin ematen diote 80ko hamarkadan, hots:

- Iparraldean, euskarak ez du ofizialtasunik eta izaera bereziko hizkuntza bezala aurrikusten da.
- Nafarroan euskara ofiziala izan arren, iharduna hizkuntzaren araberako eremuetan oinarritzen da, euskalduna, mistoa eta ez euskalduna.

– Erkidegoan berriz Euskararen legea sortzen denetik 1982an, euskara ofiziala da.

Hizkuntza politika bateratu eta sendo bat ez izateak eragina izan du guztiongan. Iparraldean eta Nafarroan hizkuntzak ez du garapenik izan lan-munduan. Erkidegoan, berriz, 1982an Euskararen Legea sortzen denean lan mundua urruti samar geratzen da. Garai hartan askoz aldarrikapen ozenagoak entzuten dira, Administrazioa, Komunikabideak eta Ikasketa ereduak euskalduntzearena: Lan- mundua ezezaguna da. Sindikatuak hasi berriak Hitzarmenetan euskararen gaia sartu behar zela planteatzen. Enpresa aitzindarietan euskara ikasteko matrikulak ordaintzen eta ohar elebidunak tauletan ipintzen hasita.

EUSKARAREN LEGEAK EZ DAKAR DERRIGORTASUNIK EUSKARARENTZAT

Egoera sozial honetan, Euskararen legeak Erkidegoan erabiltzen diren hizkuntzak definitzen ditu:

Euskara, hizkuntza propioa eta Gaztelania hizkuntza ofiziala. Definizio honek bere barnean ezina dakar euskararentzat, izan ere legea aipatzen dugunean derrigorrez bete behar den zerbait etortzen zaigu burura, baina kasu honetan ez dago derrigortasunik euskararentzat, beraz, legea bera baino gehiago da euskaraz bizitzeko borondate kolektiboa eta eskubidea.

Gauzak horrela eta legeak sortutako esparru horren barnean, 1990ean HPINek (Hizkuntza Politikarako Idazkaritza Nagusiak) eta ELAYko zuzendaritzak, langile batzordearen adostasunarekin, lehen euskara planaren diseinua egiteko proiektua adosten dute eta 1992an Elhuyarrek diseinatutako plana martxan jartzen da:

Urtea	Enpresa kopurua	Langile kopurua	Dirulaguntza HPS	Dirulaguntza Udalak + Diputazio + HPS	Euskara planen inguruko ezagutza
1982	–	–	–	–	–
1992	1	165	12.000 €	–	–
2007	150	48.500	2.300.000 €	69.000 € + fondo propioak	Ertaina

Langile-kopurua eta dirulaguntza publikoen bilakaera 1982-2007.

Euskaraz bizi izateko borondate kolektibo horretan aldaketa asko eman dira azken 25 urte hauetan eta gizarteko hainbat eragilek legea edukiz osatu dute. Euskara planak enpresetan gauzatzeko enpresak sortu dira *Elhuyar*, *Artez*, *Emun*, *Ahize*... euskara planen berri eman eta martxan jarri dituzte. HPStik

1800 enpresengana hurbildu dira euskara planen berri emateko eta zenbait kasutan lehen diagnosa egiteko. Euskararen kontseilutik urtean behin hainbat erakunde komertzio eta enprekin duten harremana euskararen ziurtagiriaren inguruan. Herrietan burutzen ari diren ekimenak lan-munduari zuzenduta, Euskara Elkarrekin egiten dituzten erabilera areagotzeko ekimenak eta beste hainbat sustapen lanei esker esan dezakegu, «Lana euskaraz egitea geroz eta ezagunagoa dela gure gizartearen» beraz, gizarteak hurrengo urratsa ulertuko du: **Euskara eskolako hizkuntza izatetik laneko hizkuntza izatera pasatzea.**

ELAY TALDEKO NEURRIRIK GARRANTZITSUENAK. EREDU SINESGARRIA

Une garrantzitsua euskara laneko hizkuntza bihur dadin. 150 enpresa lagin txikia izan daiteke kontuan hartzen baditugu Euskal Herrian dauden enpresa guztiak (2006ko datuen arabera Erkidegoan bakarrik 14.321); aldiz, indarrean dauden planak ondo bideratzea ezinbestekoa da eredu sinesgarriak zabaltzeko.

ELAYko eskarmentutik ikasita horrela laburbiltzen dira hartutako neurri-rik garrantzitsuenak:

- Hasiera-hasieratik zuzendaritza eta langileek adostutako proiektua.
- Euskaraz lana egiteko borondate kolektiboa izan du helburua.
- Euskara ikasi nahi ez zutenentzat hizkuntza eskubideen bermea.
- Enpresak hizkuntza ildo estrategikoaren barnean sartzea.
- Zuzendaritzaren/langileen inplikazioa.
- Egunean eguneko kudeaketa sistemetan oinarritutako sistematizazioan txertatzea.
- Enpresaren aldetik Finantziarioa onartzea.
- Euskara beste edozein proiektu lez kudeatzea.
- Ikaste /erabiltze eritmoak errespetatzea, eta helburu pertsonalizuak gainditzea.

Dena den hizkuntzak badakarkio enpresari modu zorrotzean neurtezinak, baina ekonomian eragina duten gaiak. Boterea duten hizkuntzek eragina duten bezala botererik gabeko hizkuntzek ere ekonomian eragina dute:

- Enpresako komunikazioa eta kohesioa hobetzen ditu.
- Langilegoaren parte hartzea areagotzen du.
- Lana egiteaz gain hizkuntza bat ikasi eta erabiltzeko motibazio berezia sortzen du langileengan.
- Motibazio bera sortzen du harreman komertzialetan ere.

Urtea	Langile kop.	Oinarizko maila ez dutenen %	Erabilera %
1992	165	%35	0
2007	238	%7	%90

Elay taldeko bilakaera ulermenean eta idatzizko erabilera %.

Oraindik era badira gainditu beharreko erronka batzuk. Langileek hizkuntza aldaketari dioten beldurra uxatzea. Hizkuntza batean lana egitetik bestera pasatzeak prozesu luzeak dira, ez dira urte batetik hurrengora lortzen. ELAY-ko kasuan Antzuolan kokatuta eta euskara ez zekitenen kopurua %35koa izanik, 15 urte pasa dira eta oraindik %10 falta da %100 erabilera lortzeko.

Euskara ulertzen duenari, errespetuz Gaztelaniaz egiteak modu onen eredu izan beharrean, egin behar ez denaren eredu izatea. Euskal Herriko enpresen arteko harreman komertzialak euskaraz burutzen hasteak, modu egokiena da euskaraz egiteko beldurra galtzeko, horrek ez du produktua garestitzen eta.

SINDIKATU, ENPRESA ELKARGO ETA ERAKUNDEEN PARTE HARTZEA EZINBESTEKOA

Enpresa batek, barnera begira euskararen plana gauza dezake borondatean oinarrituta, ez da ezinbestekoa derrigortzea, baina lagungarriak dira inguruan dituen erakundeen babesa eta bultzada, batez ere Administrazioetik, Sindikatuetatik eta Enpresa Elkargoetatik. Bultzada handia hartuko luke Sindikatu eta Enpresa Elkargoetatik euren sustapen planak bideratuko balituzkete euren partaideen artean eta nola ez, Lan eta Industria sailek euskararen planak inbertsio modura aurreikusi eta babestuko balute. Administrazio Zentralarekin dauden hainbat erregistro eta komunikazio euskaraz bete ahal izateko baliabideak garatuko balira. Baina batez ere Enpresek, eguneroko harreman naturaletan administrazioko edozein sail edo departamenturekin euskaraz egiteko ohitura ikusiko balute askoz lehenago normalizatuko genuke lan-mundua.

Gaur egun gauden egoera soziolinguistikoan, Gaztelania, hizkuntza boteretsuena, legez ofiziala izateak, euskararen garapena moteltzen du. Baina gaia sakon alda zitekeen Sindikatuok eta Politikook gutxiago begiratu bagenio botoari. Euskara dela eta, botoen batuketak eta kenketak egiten ditugun bitartean ez dugu urrats handirik egingo. Euskararen inguruan apustu eta helburu garbiek sinestaziko digute euskara gure hizkuntza propio dela eta berreskuratzeke premia etikoa dugula. Urrats horiek eman eta urte batzuk pasatu ondoren izan gitezke lege aldaketaren atarian, Euskal Herrian hitzegiten diren beste hizkuntzei erabiltzeko eskubidea aitortu ondoren, Euskara hizkuntza propio eta ofizial bakar bezala aurkezteko Euskal Herrian.